

Merecer ser herdeiros

Manuel Guedes Oliva
Director de *Ricardo III*

Escoiteille dicir nalgunha ocasión a Carlos Saura que o seu único mérito como director de cine consistía en saber rodearse dos mellores profesionais. Confeso que esa mesma percepción foi a miña nas intensas xornadas de traballo requiridas para que este *Ricardo III* merecese o destino.

Era o meu primeiro Shakespeare e fun a el sen reverencialismos pero coa convicción de que fose cal fose o resultado sempre habería, polo menos, outras cén maneras diferentes de ser superados polas esixencias do poeta. Porque o gran milagre do inglés segue a situarse na multiplicidade de camiños que lle abre a cada tempo e a cada circunstancia, o inmenso caudal dos seus rexistros, a infinitade de paisaxes que nos suscita e que nos obriga a optar coa irritante sensación de que decidir un xesto supón a dolorosa renuncia doutras topografías nas que indagar xeitos de expresión alternativos. E non estar completamente persuadidos de termos atopado a chave cabal que nos abra a casa shakespeareana.

Nunca como agora fun habitado, desde a orixe, por esa impresión de sometemento, de que non tiña entre as miñas mans un Shakespeare, senón que, polo contrario, era o inglés o que me tiña nas súas. Imaxino que este sobresalto é común a todos cantos na historia do teatro visitaron este inabarcable bosque de signos, e cativos e desarmados prometeron regresar a Avon para volver formar as tropas e encarar, outra vez, un novo sometemento shakespeareano.

Supoño que só así se foi, se vai, se seguirá construíndo esta historia universal chamada Shakespeare. E nesa historia, a nosa propia, reclamando o dereito a pronunciar as súas palabras, desde a galega aspiración de estar á altura de palabras tan altas, de voos tan elevados..., reconecendo, desde a humildade, pero desde o convencemento, que máis de trinta anos de teatro profesional, máis de vinte de Centro Dramático Galego son prenda necesaria para estar impregnados do valor da emoción ao que Shakespeare nos exhorta, da abisal lucidez da súa herdanza. Iso é: merecer ser herdeiros da súa inmensa patria.

Esta versión que aquí se presenta quixo ser o punto de partida, pero axiña se comprobou que nunca habería de resultar o porto de chegada. E aínda que nunha

primeira travesía xa se renunciara, aproximadamente, a máis dun terzo do texto orixinal, a primeira lectura demorada, en traballo de mesa, evidenciou o que algúns percibiran. Que aínda, así e todo, a posta en escena superaría as tres horas. Con fondo malestar impúxose o quirófano, e o texto regresou á mesa de operacións para sucesivos axustes nos que a man de Inma António, a sabia, eficaz, respectuosa axudante de dirección, resolveu con virtudes dramatúrxicas o calvario de ter que sacrificar fragmentos de altísimo calibre literario.

Pero xa a profesora Manuela Palacios tiña elaborado o seu estudo crítico, cuxo rigor merece destacarse por densidade académica, por excelencia intelectual, por complicidáde escénica, por connivencia shakespeareana... Xa a nosa instruída aliada elaborara as notas a partir do texto de partida e non parecía aconsellable mutilar o seu traballo. Daquela, decidimos conservar a primeira entrega e propoñela aquí, conscientes de que só nas vésperas urxentes da función da estrea, o texto do espectáculo dará en aproximarse á súa concreción definitiva.

Esta é, pois, a preversión coa que encaramos Shakespeare unha fría tarde de febreiro e coa que dispuxemos a viaxe. Unha viaxe que tivo a Paco Oti na más inalterable lealdade. Paco, ademais de ser case todo no Centro Dramático é un penetrante lector do espazo escénico. Eu iso xa o sabía desde hai tempo e a profesión teatral comezou a reparar nesa súa faceta a raíz da escenografía realizada para *O colaborador* de F. Durrenmätt.

Enfrontalo a *Ricardo III*, sometelo a Shakespeare, non sei se mo debe de agradecer. Desde logo, eu teño que escribir aquí que para mí foi un estímulo permanente, un fervedoiro de presentimentos asistidos por imaxinativas e solventes solucións de carácter técnico. Moito desta posta en escena está penetrado dese seu desvelo. E así ha quedar constancia.

Luz e espazo sonoro retratan aquí unha actitude que quixerá enfatizar: na súa condición de traballadores do Centro Dramático Galego, Juanjo Amado e Guillermo Vázquez veñen esforzándose desde hai moitos anos en fornecerlle os seus recursos técnicos e a súa contrastada competencia a magníficos profesionais galegos da sonoplastia. Pero algúns tamén sabemos que ademais de competencia técnica hai neles unha capacidade creadora que agora se quixo recoñecer e estimular e ¿por que non dicilo?, exemplarizar. A súa responsabilidade, o seu empeño, a súa competitividade facilitaron as cousas de tal xeito que souberon aforrarnos insufríbles ensaios técnicos e soporíferas xornadas de ruído e de sombra.

Pero, querido lector, se mo permite, atreveríame a lle propoñer unha indicación: regrese ás primeiras páxinas deste libro e verifique o elenco deste espectáculo.

Apenas é un consello para que cando algúnn amable crítico de alén do Padornelo lle pregunte sorprendido ¿de onde é que saíu ese prodixio de actor, ese asombro de actriz...? vostede corrobore, con clara suficiencia, que non é ningunha sorpresa: que estaba aquí, que non saíu da nada, que o viu no elenco de *Ricardo III*, defendendo Shakespeare. Porque nesta función debe saberse, está a brillar en focos concorrentes, en luz de nós, en lingua propia e non necesita de campanarios alleos.

Por iso, cada vez se fai más evidente que a visibilidade dos actores galegos está vencellada, intimamente, coa capacidade que teña o noso propio país, quero dicir, a nosa propia cultura, de se facer visible, de ser recoñecida sen subsidiariedade. E iso fala de colectividade, remítenos a un futuro que nos afecta a todos.

Que os quince actores e actrices que afrontan esta función decidisen ser profesionais neste país, vivir aquí, aspirar a que sexa este o territorio no que se exprese o seu talento, e que esta sociedade así llo recoñeza e o incorpore dun xeito natural, non parece reclamar outro dereito que o da absoluta normalidade. E, non obstante, cánto hai áinda de empeño persoal, de esforzado compromiso nesta tarefa, cánta preguiza periférica queda por vencer.

Xosé Manuel Olveira, "Pico", e eu falamos por primeira vez de *Ricardo III* a principios de mil novecentos noventa e sete. Como se comproba, unha conversa do século pasado. El entón vestía un gabán negro e a pucha frixia dun bufón que aspiraba a ser Rei e, xa que logo, ensaiaba manganchas e astucias e usaba como libro de consulta o *Ricardo III* de William Shakespeare. Eran dramatúrxicas licenzas de meu para armar de artefactos probables *O bufón de El Rei* de don Vicente Risco.

Algún día serás "Ricardo", atrevinme a prometerlle non ao Guindamor de don Vicente Risco de Ourense senón a Xosé Manuel Olveira de Esteiro. E sei que o Olveira me tomou a palabra e en non poucas entrevistas televisivas, cando lle preguntaban por ese personaxe que o estaba a esperar, el respondía sempre por *Ricardo III*.

E aquí estamos: polo camiño pasaron oito anos e as súas consecuencias. El foi quedando sen cabelo e a mí nacéreronme máis canas. Nada que interese. A estas alturas dos ensaios xa non sabería imaxinar outro "Ricardo" galego que non fose el. Pero é que tampouco concebiría outra función que non tivese a encarnadura de todos e de cada un dos actores e actrices que a defenden, de todos e de cada un dos profesionais que me acompañan no equipo artístico e técnico.

E de mesmo xeito que Carlos Saura, sinto que o meu único mérito como director deste espectáculo foi saber escollelos e confiar neles.

Gracias por todo, "meus audaces amigos".

WILLIAM SHAKESPEARE

Ricardo III

dirección MANUEL GUEDE OLIVA

XUNTA DE GALICIA